

บทที่ 3

แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการบังคับคดีแพ่ง

หลังจากได้ศึกษาอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการทั้งของไทยและต่างประเทศแล้ว ในบทนี้จะได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการบังคับคดีแพ่งทั้งการบังคับคดีแพ่งโดยทั่วไป และการบังคับคดีแพ่งโดยพนักงานอัยการ ตลอดจนอำนาจหน้าที่เฉพาะของพนักงานอัยการในส่วนที่ว่าด้วยการบังคับคดีแพ่งด้วย

3.1 การบังคับคดีแพ่งโดยทั่วไป

การบังคับคดี (Execution) หมายถึง วิธีการที่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) จะดำเนินการบังคับเอาแก่ผู้แพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ให้ได้ผลตามคำพิพากษา¹ ซึ่งการที่ศาลรับคำฟ้องของโจทก์ไว้พิจารณาจนกระทั่งมีคำพิพากษาในคดีแพ่งเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในการกำหนด (Stipulate) สิทธิ (Rights) และหน้าที่ (Duties) ของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องเท่านั้น เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะได้รับสิทธิของตนตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาก็แต่โดยดำเนินการบังคับคดีตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง (Execution of Judgment or Order) ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ มาตรา 271 ถึง มาตรา 323 รวมกับบทบัญญัติที่เพิ่มเติมในภายหลัง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 64 มาตรา โดยแบ่งเป็น 2 หมวด ได้แก่ หมวด 1 หลักทั่วไปตั้งแต่มาตรา 271 ถึง มาตรา 302 หมวด 2 วิธียึดทรัพย์อายัดทรัพย์สิน และการจ่ายเงิน ตั้งแต่มาตรา 303 ถึง มาตรา 323

หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา (Judgment Creditor) จะต้องดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษา (Execution of Judgment) เพื่อที่จะได้รับสิทธิตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษานั้น และในการบังคับคดีหากว่าเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือทางศาล ทางปฏิบัติศาลจะออกคำบังคับ และส่งให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีรับทราบคำบังคับ เพื่อให้ปฏิบัติตามคำบังคับนั้น และเมื่อครบกำหนดระยะเวลาที่ให้ปฏิบัติตามคำบังคับแล้ว คู่ความ

¹ กุณฑฤทธิ์ หาญจริง. (2550). *แนวทางการพัฒนาการบังคับคดีที่ถูกต้องตามกฎหมายและปฏิบัติได้โดยการไกล่เกลี่ย*. ภาคนิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการความขัดแย้งแบบบูรณาการ, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. หน้า 4.

ฝ่ายที่แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับดังกล่าว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นคำขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อศาลได้รับคำขอของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะพิจารณาว่า คำขอดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ครบถ้วนตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดหรือไม่ และหากมีเงื่อนไขครบถ้วน ศาลจะมีคำสั่งและออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ตามคำขอของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา² ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เรียกว่า การออกหมายบังคับคดี (Warrant of Execution) อันเป็นเรื่องความสมัครใจ (Voluntary) ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งการบังคับคดีนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องรอจนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว แม้ต่อมาจะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาแต่หากศาลมิได้มีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับคดี (Stay of Execution) ไว้ก็ย่อมดำเนินการบังคับคดีได้ทันที

กรณีที่การบังคับคดีจะดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ได้แก่ กรณีที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระเงิน ศาลพิพากษาให้ขับไล่หรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ส่วนกรณีที่การบังคับคดีนั้นจะต้องดำเนินการทางศาล ได้แก่ ศาลพิพากษาให้จำเลยดำเนินการทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หากจำเลยไม่ดำเนินการให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนา ศาลพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรือละเว้นกระทำการ เช่น ห้ามนำสิ่งของมาเกิดขวางทางเข้าออกโจทก์และหากมีการฝ่าฝืนหลังจากออกคำบังคับแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้ดำเนินการจับกุม (Arrest) และกักขัง (Detention) จำเลยได้

การบังคับคดีแพ่งนั้นอาจแยกได้เป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้³

1) ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลูกหนี้ (บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี) ชำระหนี้ตามคำพิพากษา โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งการอายัดนั้นเป็นการอายัดทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีสิทธิได้รับจากบุคคลภายนอก และเมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินแล้วก็จะนำเงินที่ได้จากการบังคับคดีดังกล่าวไปชำระหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

2) ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้กระทำการ หรือละเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สิน เช่น ขับไล่ลูกหนี้ออกไปจากที่พิพาท หรือให้ลูกหนี้ออกไปจากที่พิพาท เป็นต้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อส่งมอบให้กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกจากทรัพย์สินที่พิพาท ถ้าหากไม่มีบุคคลใดอยู่อาศัยใน

² เอื้อน ชุนแก้ว. (2553). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินติ้ง. หน้า 74.

³ อาคม โง้นแดง. (2553). *ปัญหาการยึด อายัดทรัพย์สินในทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอก*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 58.

ทรัพย์พิพาทเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจส่งมอบทรัพย์นั้นให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบริวารยังไม่ออกไปจากที่ดินของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจรายงานต่อศาลเพื่อมีคำสั่งจับกุมกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารได้ หรือศาลอาจสั่งให้บุคคลภายนอกเป็นผู้กระทำการแทน โดยลูกหนี้เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายก็ได้

วิธีการบังคับคดีแพ่งตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นมีเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดอยู่หลายประเด็นซึ่งมีขอบเขตกว้างและไม่อาจที่จะยกขึ้นอธิบายได้ทั้งหมด ดังนั้น จึงขอยกหัวข้อหรือประเด็นที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะมาอธิบายพอสังเขป ดังต่อไปนี้

3.1.1 บุคคลผู้มีอำนาจในการบังคับคดี

มาตรา 271 ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้น ได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

บุคคลผู้มีสิทธิบังคับคดี คือ คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ซึ่ง “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” นั้น มีความหมายถึงบุคคลใดบ้างเป็นประเด็นปัญหาประการแรกที่จะต้องพิจารณาต่อไป⁴ โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าบุคคลผู้มีสิทธิบังคับคดีได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้⁵

1) โจทก์ ในกรณีศาลมีคำพิพากษาให้ชนะคดี เช่น โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระเงิน และศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีโดยให้จำเลยชำระหนี้ดังกล่าวแก่โจทก์

2) จำเลย ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ ถือว่าโจทก์เป็นฝ่ายแพ้คดีและให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลย (Carry Costs) หรือศาลพิพากษาให้จำเลยชนะคดีตามฟ้องแย้ง

3) ผู้ร้องสอด (Interpleader) คือ บุคคลภายนอก ซึ่งร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 ผู้ร้องสอดมีได้ 2 กรณี คือ 1) เป็นการร้องสอดขณะคดีอยู่ระหว่างการพิจารณา ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการรับรองคุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ และ 2) เป็นการร้องสอดในชั้นบังคับคดีเนื่องจากมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องกับการบังคับตามคำพิพากษา ซึ่งผู้ร้องสอดจะต้องเป็นบุคคลที่ยังไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี หากยังเป็นคู่ความในคดีย่อมไม่เป็นผู้ร้องสอด ในกรณีที่ร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดีนั้น หากการบังคับคดีมีผล

⁴ เอื้อน ขุนแก้ว. อ้างแล้ว. หน้า 75.

⁵ สมชัย ชีมาอุดมกร. (2549). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาและคำสั่ง*. กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา. หน้า 90-96.

กระทบกระเทือนต่อสิทธิของผู้ร้องสอด (บุคคลภายนอก) ผู้ร้องสอด(บุคคลภายนอก) สามารถร้องสอดเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสิทธิของตนได้ อันเป็นไปตามบทบัญญัติตอนท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57(1) นั่นเอง⁶

4) บุคคลภายนอกผู้เข้ามาในชั้นบังคับคดี ซึ่งได้แก่ ผู้ร้องขจัดทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 เจ้าหนี้ขอถอนส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 เจ้าหนี้ผู้รับจ้างนองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 หรือกรณีที่บุคคลภายนอกร้องขอแสดงสิทธิพิเศษในการจับได้ และศาลพิพากษาให้บุคคลภายนอกที่เข้ามาเป็นฝ่ายชนะคดี⁷

5) ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านที่ชนะคดีในคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ และศาลกำหนดให้ฝ่ายที่แพ้คดีใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนอีกฝ่าย

6) กรณีคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา (Civil and Penal Actions) หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญา⁸ เมื่อศาลมีคำพิพากษาในคดีอาญาให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายสามารถดำเนินการบังคับคดีในคำขอส่วนแพ่งต่อไปได้ โดยถือว่าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งจะไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50⁹

7) สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งได้ดำเนินการบังคับคดีแล้วถึงแก่กรรมในระหว่างการบังคับคดี หรือในขณะที่การบังคับคดียังไม่เสร็จสิ้น เมื่อสิทธิในมูลหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัว ทายาทโดยธรรมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้จัดการมรดก ก็สามารถขอบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นต่อไปได้ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7795/2546¹⁰

⁶ อุดม เพ็ญฟูง. (2550). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา. หน้า 519-530.

⁷ ไพฑูรย์ เรืองเดชจร. (2540). *การบังคับคดีจากสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 41-42.

⁸ ธานิศ เกศวพิทักษ์. (2551). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา. หน้า 701.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 50 ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา.

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7795/2546. สิทธิในการบังคับคดีของจำเลยผู้ตายให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาลพิพากษาดำเนินคดีเป็นสิทธิในทรัพย์สินไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัว จึงตกทอดไปยังทายาทเมื่อผู้ทรงสิทธิ

8) ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 หรือชื่อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์¹¹ ส่วนบุคคลผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องในการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ย่อมเข้าสวมสิทธิในคดีเดิมบังคับคดีต่อไปได้¹²

9) กรณีที่มีบุคคลซื้ออสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดและทรัพย์ที่โอนนั้น มีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารอยู่อาศัย ผู้ซื้อสามารถดำเนินการบังคับคดีขับไล่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ได้

10) กรณีที่เจ้าหนี้ผู้นำยึดไม่ยอมชำระค่าธรรมเนียมในกรณีการยึดแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายทรัพย์ที่ยึด กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการบังคับคดีในส่วนค่าธรรมเนียมในการยึดดังกล่าวได้ โดยถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 ตรี)

บุคคลซึ่งไม่มีสิทธิในการบังคับคดี

1) ผู้ได้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในคำพิพากษตามยอม เช่น กรณีที่สามีภรรยาตกลงประนีประนอมยอมความกัน จะยกที่ดินให้แก่บุตร บุตรซึ่งเป็นผู้รับ

ถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และ 1600 ผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นทายาทโดยธรรมของจำเลยมีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกของจำเลย อีกทั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของจำเลยด้วย ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอเข้ารับมรดกความแทนจำเลย และดำเนินการบังคับคดีแก่โจทก์ได้ มิใช่เป็นการเข้าแทนที่คู่ความที่มรณะในระหว่างที่คดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 ดังนั้น แม้ผู้ร้องจะยื่นคำร้องขอเข้ารับมรดกความแทนจำเลยภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาคายยอมและคดีถึงที่สุดแล้วก็มีสิทธิที่จะยื่นได้.

¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2067/2549. โจทก์โอนสิทธิเรียกร้องที่มีต่อจำเลยซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องแล้วให้แก่ผู้ร้องซึ่งเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ผู้ร้องยอมเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยบทบัญญัติดังกล่าว และการเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยผลของกฎหมายในกรณีนี้ ไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4.

¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6676/2550. พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483. มาตรา 123 ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะขายทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายตามวิธีที่สะดวกและเป็นผลที่ดีที่สุด โดยมีเงื่อนไขว่าการขายโดยวิธีอื่นนอกจากการขายทอดตลาดต้องได้รับความเห็นชอบของกรรมการเจ้าหนี้ การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ประกาศขายสิทธิเรียกร้องของโจทก์โดยวิธีอื่นตามมติที่ประชุมเจ้าหนี้เป็นการดำเนินการตามบทกฎหมายดังกล่าว ผู้ร้องซื้อทรัพย์สินและได้มาซึ่งสิทธิเรียกร้องของโจทก์รวมถึงสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากจำเลยทั้งสิ้นซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีนี้จากการขายดังกล่าว ย่อมถือได้ว่าเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในอันที่จะร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57(1) ได้.

ประโยชน์ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะร้องขอบังคับไม่ได้ แม้ว่าผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ประนีประนอมยอมความจะไม่สามารถบังคับคดีได้ แต่โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเดิม ก็ยังจะมีสิทธิดำเนินการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้¹³

2) จำเลยหรือนุคคลที่แพ้คดี จะร้องขอบังคับคดีไม่ได้

3) เจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีในมูลหนี้ที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาชนะคดีไว้โดยถือว่าเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 ไม่ได้¹⁴

4) เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีสิทธิในการบังคับคดีในเงินส่วนที่ขาดในกรณีที่มีการนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดใหม่ เนื่องจากผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ยอมวางเงิน¹⁵

3.1.2 เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อยู่ในฐานะคู่ความที่จะบังคับคดี

ตามที่กล่าวมาแล้วในข้อ 3.1.1 ว่าบุคคลผู้มีอำนาจในการบังคับคดีนั้นมีบุคคลประเภทใดบ้าง จึงได้ข้อสังเกตประการหนึ่งว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมิใช่บุคคลผู้มีอำนาจบังคับคดีโดยตรง

¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3137/2549. ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีได้ คือ คู่ความหรือนุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาดังกล่าวอาจเป็นโจทก์หรือจำเลยในคดีนั้น หรือเป็นนุคคลภายนอกซึ่งร้องสอดเข้ามาในคดีนั้นก็ได้ แต่ผู้ร้องมิได้เป็นโจทก์เป็นจำเลยหรือเป็นผู้ร้องสอด ผู้ร้องมีฐานะเป็นเพียงผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาลพิพากษาดมยอมเท่านั้น จึงมิใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ไม่มีสิทธิบังคับคดีได้.

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2562/2550. การบังคับคดีนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติให้บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะเท่านั้นที่จะต้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ผู้ร้องไม่ใช่บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะจึงไม่มีสิทธิตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งไม่ใช่กรณีที่เจ้าหน้าที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 ซึ่งหมายถึง การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลโดยให้เจ้าหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องในนามของเจ้าหน้าที่แทนลูกหนี้ได้ รวมทั้งเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234 มิใช่เข้าสวมสิทธิในการบังคับคดีของลูกหนี้ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิแก่บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะดังกล่าวมาแล้ว.

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2090/2537. แม้ ส. ผู้สุราคาเดิมจะต้องรับผิดชอบในราคาส่วนที่ขาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 516 ซึ่งเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งให้ ส. นำเงินจำนวนดังกล่าวไปชำระแล้ว แต่ ส. เพิกเฉย ก็ถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 หาใช่เป็นการโต้แย้งสิทธิหรืออำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเพียงเจ้าพนักงานของศาลในการที่จะบังคับคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะเข้าเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือคู่ความ และจะร้องขอให้บังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ได้ก็ต่อเมื่อมีคำพิพากษาของศาลให้ ส. ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์เสียก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่มีอำนาจขอให้ออกหมายบังคับคดียึดอายัดทรัพย์สินของ ส. โดยไม่ต้องฟ้อง ส. เป็นคดีใหม่.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ได้กำหนดให้สิทธิแก่คู่ความหรือบุคคลฝ่ายที่ชนะคดีจะขอให้บังคับคดีแก่คู่ความหรือบุคคลฝ่ายที่แพ้คดีเท่านั้น ดังนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเสมือนเจ้าพนักงานศาลตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 ตอนที่ 16 ในการที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายเท่านั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีหาใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายที่ชนะคดีไม่ และไม่ใช้กรณีศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดแล้วไม่ชำระราคาซึ่งต้องชำระส่วนที่ขาดไปจากการขายทอดตลาดใหม่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา¹⁷ ดังนั้น การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือขอให้บังคับคดีตามมาตรา 271 จากผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดดังกล่าว จึงไม่อาจทำได้และเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเพียงเจ้าพนักงานศาล ไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 จึงร้องขอให้บังคับคดีไม่ได้¹⁸

แต่มีข้อยกเว้นอยู่กรณีหนึ่งที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจบังคับคดีได้เองเหมือนคู่ความในคดี ตามมาตรา 295 ตรี กำหนดว่าเมื่อมีการถอนการบังคับคดีนั้น จะต้องมีการเสียค่าธรรมเนียม เจ้าพนักงานบังคับคดีในการถอนการยึด หลักเรื่องการเสียค่าธรรมเนียมในชั้นพิจารณาคดีมีหลักการอยู่อันหนึ่งว่า จะต้องมิผู้รับผิดชอบซึ่งก็คือ ผู้ที่แพ้คดี หรือผู้ดำเนินการบังคับคดีโดยไม่ชอบ¹⁹ เช่น โจทก์ไปยึดทรัพย์มีผู้ร้องขัดทรัพย์ร้องว่าทรัพย์รายนั้น ไม่ใช่ของจำเลย ในที่สุดศาลฟังว่าไม่ใช่ของจำเลยเป็นของผู้ร้องขัดทรัพย์ ต้องถอนการยึดทรัพย์รายนั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้ยึดต้องเสียค่าธรรมเนียมถอนการยึดดังกล่าว มีปัญหาในทางปฏิบัติว่าผู้มีหน้าที่จะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการถอนการยึด ไม่ยอมเสีย ซึ่งในทางปฏิบัติแต่เดิมถ้าไม่เสียค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานก็จะไม่ถอนการยึด ฉะนั้น มาตรา 295 ตรี จึงกำหนดว่ากรณีเช่นนี้ต้องถอนให้ เพราะศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าทรัพย์เป็นของผู้ร้องขัดทรัพย์ไม่ใช่ของจำเลย ฉะนั้นต้องถอนให้แก่ผู้ร้องขัดทรัพย์ไป ส่วนค่าธรรมเนียม

¹⁶ บทบัญญัติดังกล่าวได้มีการแก้ไขตามพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2551 โดยเหตุที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเสมือนเจ้าพนักงานของศาลนั้นก่อให้เกิดผลคือเจ้าพนักงานบังคับคดีจะอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งศาลไม่ได้.

¹⁷ พัฒนพงศ์ คงศักดิ์. (2553). ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดี. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 109-112.

¹⁸ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2551). คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี. กรุงเทพฯ: มีสมบัติ. หน้า 138.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

ที่ค้างอยู่เจ้าพนักงานบังคับคดี สามารถบังคับคดีได้เอง เหมือนกับเจ้าหน้าที่ ตรงนี้จึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี และอาจจะคัดค้านคำสั่งศาลได้²⁰

3.1.3 กำหนดระยะเวลาในการบังคับคดี

แนวความคิดเรื่องการกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดี (Deadline of Execution) มีจุดประสงค์เพื่อจำกัดระยะเวลาที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในมูลหนี้ (Debt) ตามคำพิพากษาให้หลุดจากหนี้ดังกล่าว ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ก็นำแนวความคิดนี้ไปใช้ด้วย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 81/1²¹ ซึ่งกำหนดให้บุคคลธรรมดาพ้นจากการล้มละลาย หรือปลดจาก

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 768/2539. โจทก์เป็นผู้ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดเงินฝากไปยังธนาคารเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือแจ้งอายัดไปยังธนาคารแล้ว แม้ก่อนที่หนังสือแจ้งอายัดดังกล่าวจะไปถึงธนาคาร โจทก์ทราบว่าเงินฝากที่โจทก์ขออายัดนั้น ไม่ใช่ของจำเลย แต่มีชื่อและนามสกุลพ้องกันกับของจำเลย โจทก์จึงขอให้ธนาคารงดการอายัดไว้ก่อน โดยโจทก์จะไประงับการอายัดต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่โจทก์กล่าวอ้างในคำร้องและฎีกาก็ตาม แต่ก็ปรากฏตามคำร้องของโจทก์เองว่าโจทก์ได้ถอนการอายัดต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายหลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสืออายัดไปยังธนาคารแล้ว ทั้งตามคำร้องของโจทก์ก็ไม่ปรากฏว่า ขณะที่โจทก์ขอถอนการอายัดนั้น ธนาคารยังมีได้รับหนังสืออายัดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่อย่างใด ดังนั้น ที่โจทก์ฎีกาว่าโจทก์ได้ถอนการอายัดเสียก่อนที่หนังสืออายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปถึงธนาคาร จึงเป็นการกล่าวอ้างนอกเหนือจากที่กล่าวในคำร้อง ไม่อาจรับฟังได้ กรณีต้องถือว่าได้มีการอายัดโดยชอบแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 311 เมื่อโจทก์ถอนการอายัดจึงต้องเสียค่าธรรมเนียมอายัดแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่าย ตามตาราง 5 (4) ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การที่ปรากฏว่าบัญชีเงินฝากที่อายัดนั้น ไม่ใช่ของจำเลยและธนาคารมีหนังสือแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบภายหลังที่ได้รับหนังสืออายัดแล้ว โจทก์จะยกเป็นข้ออ้างให้พ้นความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีหาได้ไม่ หากโจทก์ผู้ขออายัดไม่ชำระเจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมขอหมายบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 295 ครี.

²¹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483. มาตรา 81/1 ภายได้บังคับมาตรา 81/2 บุคคลธรรมดาซึ่งศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้ว ให้ปลดบุคคลนั้นจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลาสามปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย เว้นแต่

- (1) บุคคลนั้นได้เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนแล้ว และยังไม่พ้นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนจนถึงวันที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ครั้งหลังให้ขยายระยะเวลาเป็นห้าปี
- (2) บุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่มีลักษณะตาม (3) ให้ขยายระยะเวลาเป็นสิบปี เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษและบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ศาลจะสั่งปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปีตามคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือของบุคคลล้มละลายนั้นก็ได้
- (3) บุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากรู้หรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ให้ขยายระยะเวลาเป็นสิบปี

ล้มละลาย (Discharge of Bankrupt) ทันที ที่พื้นกำหนดระยะเวลา 3 ปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย หรือเรียกว่า การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย²² (Automatic Discharge) ซึ่งกำหนดระยะเวลาดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็นระยะเวลาที่เป็นคุณแก่ลูกหนี้

การนับระยะเวลาบังคับคดี จะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มิคำพิพากษาหรือคำสั่ง²³ เมื่อมาตรา 271 บัญญัติให้บังคับคดี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งน่าจะหมายถึงวันที่อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาของศาลที่จะต้องมีการบังคับคดี ทั้งนี้ โดยไม่ต้องรอให้คำพิพากษานั้นถึงที่สุดเสียก่อน ซึ่งจะสอดคล้องกับมาตรา 145 วรรคหนึ่ง²⁴ ที่ให้ถือว่าคำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความนับตั้งแต่วันที่ ได้พิพากษาจนถึงวันที่คำพิพากษานั้นถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไข กลับ หรือคดีเสีย ทั้งยังตรงกับหลักการในมาตรา 231 วรรคหนึ่ง²⁵ ที่บัญญัติว่า การยื่นอุทธรณ์ย่อมไม่เป็นการทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น และในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็เริ่มขอออกคำบังคับ และหมายบังคับคดีได้ทันทีที่ศาลพิพากษาให้ตนชนะ

ในกรณีที่มีเหตุตาม (1) (2) หรือ (3) มากกว่าหนึ่งเหตุให้ขยายระยะเวลาโดยอาศัยเหตุใดเหตุหนึ่งที่มีระยะเวลาสูงสุดเพียงเหตุเดียว

ให้นำบทบัญญัติมาตรา 76 มาตรา 77 และมาตรา 78 มาใช้บังคับกับการปลดจากล้มละลายตามมาตรา นี้ โดยอนุโลม.

²² วิชา มหาคุณ. (2548). *กฎหมายล้มละลาย* (พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2548). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 175-176.

²³ พิพัฒน์ จักรราษฎร์. (2546). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 65-66.

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 145 วรรคหนึ่ง ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่า ด้วยการอุทธรณ์ฎีกาและการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมี คำสั่งนับตั้งแต่วันที่ ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งจนถึงวันที่คำพิพากษาหรือ คำสั่งนั้น ได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรือคดีเสีย ถ้าหากมี.

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 231 วรรคหนึ่ง การยื่นอุทธรณ์ย่อมไม่เป็นการทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น แต่คู่ความที่ยื่นอุทธรณ์ อาจยื่นคำขอต่อศาลอุทธรณ์ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษา โดยทำ เป็นคำร้องชี้แจงเหตุผลอันสมควรแห่งการขอ ให้ศาลอุทธรณ์ทุเลาการ บังคับไว้.

คดี โดยไม่ต้องรอให้คำพิพากษานั้นถึงที่สุดเสียก่อน²⁶ แต่ก็ยังมีคำพิพากษาบางเรื่องที่กล่าวว่า กำหนดเวลาการบังคับคดีจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด²⁷

กรณีที่ศาลมีคำพิพากษตามยอม และในคำพิพากษานั้นได้กำหนดระยะเวลาชำระหนี้เป็นงวดๆ การนับระยะเวลาการบังคับจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่เจ้าหนี้อาจใช้สิทธิบังคับคดีได้²⁸ ส่วนในกรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วและคู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป เช่นนี้การนับระยะเวลา 10 ปีก็ต้องนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นเดียวกัน โดยจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกามีคำพิพากษา กล่าวคือ วันที่ศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาให้คู่ความฟัง

ในเรื่องของการขยายระยะเวลาบังคับคดี ถือเป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ดังนั้น เมื่อมีเหตุอันสมควร (Justification) และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (Interest of Justice) ศาลมีอำนาจสั่งให้ขยายระยะเวลาดังกล่าวออกไปได้ตามสมควร (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5091/2552)²⁹

²⁶ ฎีกา ฎีกาพิพากษา (2553). กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการบังคับคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง (ประเทศ). หน้า 75-77.

²⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1699/2549. กำหนดระยะเวลาบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ที่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น หมายถึง วันที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2533 ต่อมาวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2534 จำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้อง จำเลยอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว ศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้น โดยศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้คู่ความฟังเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2537 จำเลยมีสิทธิยื่นฎีกาได้ภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ แต่จำเลยมิได้ยื่นฎีกา คดีจึงถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2537 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 วรรคสอง กำหนดระยะเวลาบังคับคดีต้องนับตั้งแต่วันที่คำสั่ง ผู้คำประกันหนี้ของจำเลยในชั้นขอทุเลาการบังคับในระหว่างอุทธรณ์ยื่นคำแถลงขอคืนหลักประกันเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ยังไม่พ้น 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด ศาลจึงไม่อาจคืนหลักประกันให้ได้.

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7823/2542. ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จำเลยที่ 1 จะเปิดทางภาระจำยอมภายในวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ดังนี้ โจทก์ทั้งสองจะขอบังคับคดีในส่วนนี้ได้หลังวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ไปแล้ว กำหนดเวลา 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ย่อมเริ่มนับตั้งแต่วันที่โจทก์ทั้งสองอาจขอดำเนินการบังคับคดีได้ คือ วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2533 เป็นต้นไป โจทก์ทั้งสองยื่นคำขอดำเนินการบังคับคดีเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2542 ยังไม่เกิน 10 ปี โจทก์ทั้งสองมีสิทธิขอได้.

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5091/2552. การบังคับทรัพย์จำนองไม่อาจกระทำได้เนื่องจากผู้ร้องยื่นคำร้องขัดทรัพย์จนศาลมีคำสั่งให้รอการพิจารณาคดีร้องขัดทรัพย์ไว้ก่อน ทำให้โจทก์ไม่อาจใช้สิทธิบังคับคดีแก่ทรัพย์สินอื่นของจำเลยภายในกำหนดของจำเลยภายในกำหนด 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 กรณีย่อมถือได้ว่าเป็นกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย ดังนั้น หากมีการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองภายหลังการยึดทรัพย์จำนอง

และอำนาจในการดำเนินการบังคับคดีภายในระยะเวลา 10 ปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เป็นสิทธิของโจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะดำเนินการบังคับคดีเวลาใดก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1763/2551)³⁰ ภายใน 10 ปี แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เคยมีตัวอย่างที่เข้าเงื่อนไขให้ศาลขยายระยะเวลาร้องขอให้บังคับคดีได้เลย เนื่องจากเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากอยู่แล้ว

3.1.4 คำบังคับ หมายถึงบังคับคดี และการร้องขอให้บังคับคดี

คำบังคับ (Decree) หมายถึง คำสั่งของศาลที่สั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยได้กำหนดวิธีการปฏิบัติไว้ว่าจะต้องกระทำอย่างไรบ้าง การออกคำบังคับนั้น เป็นการบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษา แต่จะมีการออกคำบังคับเฉพาะในคดีที่จะต้องมีการออกหมายบังคับคดีเท่านั้น เพราะการออกคำบังคับเป็นเงื่อนไขของการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 ซึ่งบางคดีก็อาจจะไม่ต้องออกหมายบังคับคดีก็ได้ เช่น กรณีศาลยกฟ้อง ค่าฤชาธรรมเนียมเป็นพับ และคำบังคับนี้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะออกคำบังคับได้เอง แม้โจทก์จะมีได้แถลงขอให้ออกก็ตาม แต่หากศาลมิได้ออกคำบังคับ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมมีสิทธิที่จะขอให้ศาลออกคำบังคับได้³¹

ส่วนคดีที่จะต้องบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือทางศาล ได้แก่ กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาดังต่อไปนี้

- 1) คำพิพากษาที่กำหนดค่าใช้จ่าย (Payment)
- 2) คำพิพากษาที่กำหนดให้ส่งมอบทรัพย์สิน (Delivery of the Property)
- 3) คำพิพากษาที่ให้ทำการขับไล่ (Evicting) หรือถอน (Removing)
- 4) คำพิพากษาที่ให้งดเว้นกระทำการ (Restraint) หรือให้กระทำการ (Performance)

อย่างหนึ่งอย่างใด

เกิน 10 ปี แล้วขายได้เงินไม่พอชำระหนี้ และโจทก์ขอบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของจำเลยเพิ่มเติมตามเงื่อนไขที่กำหนดในคำพิพากษาคามยอม ศาลย่อมมีอำนาจขยายระยะเวลาการบังคับคดีให้แก่โจทก์ โดยโจทก์จะยื่นคำขอหรือไม่ก็ได้.

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1763/2551. ศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดีตามคำขอของโจทก์แล้ว โจทก์ยอมมีสิทธิขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีแก่จำเลยได้นับแต่นั้น การที่โจทก์มิได้ดำเนินการบังคับคดีแก่จำเลยทันทีแต่ยื่นยอมให้จำเลยผ่อนชำระหนี้ตามคำพิพากษาคือไปอีกมิใช่เป็นการแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะบังคับคดีแก่จำเลย ไม่มีผลทำให้หมายบังคับคดีสิ้นผลหรือเสียไป ดังนั้น เมื่อจำเลยไม่ผ่อนชำระหนี้ตามคำพิพากษาคตามทีโจทก์ให้โอกาส โจทก์ยอมขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ในส่วนที่ยังขาดอยู่ได้ ไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีใหม่อีก.

³¹ สุพิศ ปรานิตพลกรัง. (2545). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการบังคับคดี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท. หน้า 26.

หมายบังคับคดี (Writ of Execution) หมายถึง คำสั่งของศาลที่ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล หมายบังคับคดีนั้นเป็นการ ดำเนินการตามขั้นตอนหลังจากมีการขอให้ออกคำบังคับแล้วแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตาม คำบังคับหรือปฏิบัติตามคำบังคับยังไม่ครบถ้วน จึงจำเป็นต้องมีการออกหมายบังคับคดี ในกรณีที่มี การปฏิบัติตามคำบังคับครบถ้วนแล้วก็ไม่ต้องมีการบังคับคดี ดังนั้น หมายบังคับคดีจึงเป็นเรื่องที่ คู่ความขอ ไม่ใช่ศาลจะออกได้เองโดยผลการผิดกับคำบังคับซึ่งศาลออกได้เอง³² โดยไม่ต้องให้ คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีมีคำขอ

มาตรา 275³³ นี้ เป็นบทบัญญัติสืบเนื่องมาจากมาตรา 272³⁴ และมาตรา 273³⁵ แต่บัญญัติ ไว้เฉพาะวิธีบังคับเฉพาะหนี้เงินเท่านั้น สืบเกิดได้จากมาตรา 275(2) ที่บัญญัติโดยใช้ถ้อยคำว่า

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 275 ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะขอให้บังคับคดี ให้ยื่นคำขอ ฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดี

คำขอนั้นให้ระบุโดยชัดแจ้ง

- (1) คำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งจะขอให้มีการบังคับคดีตามนั้น
- (2) จำนวนที่ยังมิได้รับชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น
- (3) วิธีการบังคับคดีซึ่งขอให้ออกหมายนั้น.

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 272 ถ้าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดซึ่งจะต้องมีการ บังคับคดีก็ให้ศาลมีคำบังคับกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามคำบังคับ ในวันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งและเจ้า พนักงานศาลส่งคำบังคับนั้น ไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ในศาลในเวลาที่ศาล มีคำบังคับนั้น และศาลได้สั่งให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ.

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 273 ถ้าในคำบังคับได้กำหนดให้ใช้เงิน หรือให้ส่งทรัพย์สิน หรือให้กระทำการ หรือควั่นกระทำการอย่างใด ๆ ให้ศาลระบุไว้ในคำบังคับนั้น โดยชัดแจ้ง ซึ่งระยะเวลาและ เงื่อนไขอื่นๆ อันจะต้องใช้เงิน ส่งทรัพย์สิน กระทำการหรือควั่นกระทำการใดๆ นั้นแต่ถ้าเป็นคดีมโนสำเนา ศาล ไม่จำเป็นต้องให้เวลาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าสิบห้าวันในอันที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

ถ้าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งโดยขาดนัด ให้ศาลให้เวลาไม่ต่ำกว่าเจ็ดวันแก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดในอัน ที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

ระยะเวลาที่ระบุไว้ให้นั้นให้เริ่มนับแต่วันที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ลงลายมือชื่อไว้ในคำบังคับ หรือวันที่ ได้ส่งคำบังคับให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แล้วแต่กรณี เว้นแต่ศาลจะได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่า ให้นับตั้งแต่วัน ใดวันหนึ่งในภายหลังต่อมาตามที่ศาลจะเห็นสมควรกำหนดเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

นอกจากนี้ให้ศาลระบุไว้โดยชัดแจ้งในคำบังคับว่าในกรณีที่มีได้มีการปฏิบัติตามคำบังคับเช่นว่านี้ ภายใต้อายุหรือภายในเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องถูกยึดทรัพย์ หรือถูกจับและจำ ชังคดีที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้.

จำนวนเงินที่ยังมิได้รับชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แสดงว่าเป็นหนี้เงินจึงให้มีหมายบังคับ หรือเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า หมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ส่วนการบังคับอย่างอื่นนั้นต้องบังคับ ตามวิธีการที่วัตถุแห่งหนี้ (Subject Matter of Obligation) เปิดช่องให้ทำได้³⁶

ส่วนกรณีที่จะต้องมีการร้องขอให้ดำเนินการบังคับคดีนั้น กฎหมายมิได้บัญญัติว่าเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษา (Judgment Creditor) จะต้องกระทำอย่างไรบ้างจึงจะถือได้ว่าเป็นการร้องขอให้ บังคับคดีแล้ว โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา แนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาได้วางแนวปฏิบัติว่า หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะดำเนินการบังคับคดีโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี จะต้องดำเนินการ ครบ 3 ประการ³⁷ ภายใน 10 ปี ดังนี้

1) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้ศาลออกคำบังคับและส่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทราบคำบังคับเพื่อปฏิบัติตามคำบังคับนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272)

2) เมื่อครบกำหนดที่ให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามคำบังคับนั้นแล้ว ลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตาม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้ามาดำเนินการ และต้องแจ้งหรือแถลงให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว (ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 และมาตรา 276)³⁸

³⁶ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. อ้างแล้ว. หน้า 207-210.

³⁷ จรัญ ภัคศิษนากุล. อ้างแล้ว. หน้า 74.

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 276 ถ้าศาลเห็นว่าคำบังคับที่ขอให้บังคับนั้นได้ส่งให้แก่ลูกหนี้ ตามคำพิพากษา หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญแล้ว และระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้ เพื่อให้ปฏิบัติตามคำบังคับนั้นได้ล่วงพ้นไปแล้ว และคำขอนั้นมีข้อความระบุไว้ครบถ้วนให้ศาลออกหมายบังคับ คดีให้ทันที หมายเช่นว่านี้ ให้ศาลแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ เว้นแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นจะได้นำ หมายไปให้แก่เจ้าพนักงานเอง ส่วนลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นให้ส่งสำเนาหมายให้ต่อเมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาเป็นผู้จัดการส่งแต่ถ้ามิได้มีการส่งหมายดังกล่าวแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องแสดง หมายนั้น

ในกรณีออกหมายบังคับคดีแก่ทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าศาลสงสัยว่าไม่สมควรยึด ทรัพย์สินนั้น ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ขอยึดวางเงินค้ำประกันมาให้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรในเวลาที่ ออกหมายก็ได้ เพื่อป้องกันการนุสลายหรือสูญหายอันจะพึงเกิดขึ้นเนื่องจากการยึดทรัพย์สิน

ในกรณีที่ออกหมายบังคับคดีให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาส่งมอบทรัพย์สิน กระทำการ หรืองดเว้นกระทำ การอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือให้ขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้ศาลระบุเงื่อนไขแห่งการบังคับคดีลงในหมายนั้น ตามมาตรา 213 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ศาลกำหนดการบังคับคดีเพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับ คดีจะเปิดช่องให้ทำได้โดยทางศาลหรือ โดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี.

3) เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี (Executing Official) ว่ามีความประสงค์ขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ และต้องนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามรายละเอียดที่ได้แถลงไว้

การร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของการบังคับคดีให้ครบถ้วนภายใน 10 ปี ตามที่กล่าวมาแล้วใน ข้อ 1 - ข้อ 3 นั้นเอง³⁹

3.1.5 เจ้าพนักงานบังคับคดี

ในการบังคับคดีแพ่ง ศาลต้องออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นใด เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อจัดการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(14) ซึ่งบัญญัติว่า เจ้าพนักงานบังคับคดี หมายถึง เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี หรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างพิจารณาหรือเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี⁴⁰

อำนาจหน้าที่ (Competence) ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเกิดขึ้นเมื่อมีการออกหมายบังคับคดีโดยหากมีการส่งหมายบังคับคดีอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มตั้งแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่หากไม่มีการส่งหมายบังคับคดีอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มตั้งแต่วันที่ศาลออกหมายบังคับคดี⁴¹ และเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า ภายได้บังคับบทบัญญัติแห่งภาคนี้ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี นับแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือถ้าหมายนั้นมิได้ส่งนับแต่วันออกหมายนั้นเป็นต้นไป ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกใบรับให้ กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด

³⁹ สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. (2554). *เกร็ดกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: บัณฑิตอักษร. หน้า 252-253.

⁴⁰ ชลธิชา ศรีวิวัฒน์. (2554). *ปัญหาการดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการขายทอดตลาด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 54-55.

⁴¹ ไพบูรณ์ เมฆมานะ. (2548). *ปัญหาการขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดี*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 41-42.

ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้นและดำเนินวิธีการบังคับต่างๆ ไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดี รวมทั้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีได้โดยให้ถือเสมือนเป็นเจ้าพนักงานศาล

คำว่า ภายใต้อำนาจของบทบัญญัติแห่งภาคนี้ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี หมายความว่า หากบทบัญญัติแห่งภาคนี้ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีแล้วก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจตามที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้ด้วย เช่น อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดี กรณีที่ถูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกพิพากษาให้ขับไล่ หรือต้องออกไปหรือต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 296 ทวิ⁴² เป็นต้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจตามที่ระบุไว้ในมาตรานี้ และตามบทบัญญัติอื่นๆ แห่งภาคนี้ที่จะดำเนินการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีถือเสมือนเป็นเจ้าพนักงานศาล (Court Official) เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล แม้จะเห็นว่าคำสั่งของศาลดังกล่าวเคลือบคลุม (Vague) ไม่ชัดเจน (Unclear) หรือไม่ถูกต้อง (Incorrect) ขัดต่อกฎหมาย (Contrary) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีสิทธิที่จะแถลงขอให้ศาลพิจารณาทบทวนคำสั่งดังกล่าวได้ แต่เมื่อศาลมีคำสั่งประการใดแล้วก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลจะอุทธรณ์คำสั่งของศาลไม่ได้ การปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งศาลดังกล่าวย่อมไม่เป็นการทำละเมิดต่อบุคคลภายนอก เว้นแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกระทำโดยไม่สุจริตมีเจตนาทำให้นुकคณภายนอกได้รับความเสียหาย⁴³

พิเคราะห์แล้ว อาจสรุปอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ ดังนี้⁴⁴

1) เจ้าพนักงานบังคับคดี (Executing Officer) มีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (Represented Judgment Creditor) ในอันที่จะรับชำระหนี้

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 296 ทวิ ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกพิพากษาให้ขับไล่ หรือต้องออกไปหรือต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัยหรือทรัพย์สินที่ครอบครองถ้า ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้จัดการให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองทรัพย์สินดังกล่าว

เมื่อศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในห้ามมาตรานี้ต่อไป

⁴³ เวทย์ พัฒนชัยวงษ์คุณ. (2554). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. นครราชสีมา: มิตรภาพการพิมพ์ 1995. หน้า 65-66.

⁴⁴ จูติกรณ์ พงษ์ประเสริฐ. (2550). การบังคับคดีลิขสิทธิ์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 72-74.

2) มีอำนาจที่จะยึดหรืออายัด (Seize or Attach) และยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้

3) มีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด (Auction) ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สิน (Assets) หรือเงินรายได้ (Revenue)

4) เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาไว้โดยปลอดภัย ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินหรือเอกสารทั้งปวงที่ยึดมาหรือที่ได้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานตามหมายบังคับคดี

5) ในการที่จะดำเนินการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจเท่าที่มีความจำเป็น (Necessity) เพื่อที่จะค้น (Search) สถานที่ใดๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปกครองอยู่ เช่น บ้านที่อยู่ คลังสินค้า โรงงาน และร้านค้าขาย ทั้งมีอำนาจที่จะยึดและตรวจสอบบัญชี หรือแผ่นกระดาษ และกระทำการใดๆ ตามสมควร เพื่อเปิดสถานที่หรือบ้านที่อยู่หรือโรงเรียนดังกล่าวแล้วรวมทั้งตู้หรือที่เก็บของอื่นๆ (มาตรา 279 วรรคสอง)⁴⁵

6) เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ห้ามไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก (มาตรา 290 วรรคหนึ่ง)⁴⁶

7) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งขนย้ายหรือถอนในคดีฟ้องขับไล่ (Ejectment)

8) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขอให้ศาลออกหมายจับ (Warrant of Arrest)

3.1.6 การยึด การอายัด และการขายทอดตลาด

ความมุ่งหมายของการบังคับคดีโดยการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน (Seizure or Attachment) ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็เพื่อบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁴⁷ ซึ่งกระบวนการยึดและอายัดเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากการออกหมายบังคับคดีนั่นเอง ดังนั้น เจ้าหนี้

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 279 วรรคสอง ในการที่จะดำเนินการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจเท่าที่มีความจำเป็นเพื่อที่จะค้นสถานที่ใดๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปกครองอยู่ เช่น บ้านที่อยู่ คลังสินค้า โรงงาน และร้านค้าขาย ทั้งมีอำนาจที่จะยึดและตรวจสอบบัญชี หรือแผ่นกระดาษ และกระทำการใดๆ ตามสมควร เพื่อเปิดสถานที่ หรือบ้านที่อยู่หรือโรงเรียนดังกล่าวแล้วรวมทั้งตู้หรือที่เก็บของอื่นๆ.

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 290 วรรคหนึ่ง เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก แต่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเช่นว่านี้มีอำนาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ตนเข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินหรือเงินที่ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

⁴⁷ มาโนช จรมาศ. (2516). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 และภาค 4 ว่าด้วยอุทธรณ์ฎีกาและการบังคับคดี. กรุงเทพฯ: บรรณาคม. หน้า 147.

ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของการบังคับคดีโดยการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดเอาเงินชำระแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหลังจากศาลได้มีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้หรืออายัดสิทธิเรียกร้อง (Claims) ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁴⁸

ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดได้ ได้แก่

- 1) สंहारิมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ (มาตรา 282(1))⁴⁹
- 2) บรรดาเอกสารทั้งปวงซึ่งให้สิทธิแก่ผู้แพ้คดีในอันที่จะได้รับส่งมอบหรือรับโอนสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างหรืออสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิใดๆ จากบุคคลภายนอก (มาตรา 282(2))

⁴⁸ บุญศิริ คำแก้ว. (2548). *ปัญหาการค้าในการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 57.

⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 282 ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งใดกำหนดให้ชำระเงินจำนวนหนึ่ง ภายใต้งบบังคับแห่งบทบัญญัติห้ามการค้าต่อไปนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัด และขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดามบทบัญญัติในลักษณะนี้ คือ

(1) โดยวิธียึดและขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์

(2) โดยวิธีอายัดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์รวมทั้งสิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์สินเหล่านั้น ซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง และเมื่อได้ส่งมอบหรือโอนมาแล้ว เอาทรัพย์สินหรือสิทธิเหล่านั้นออกขายหรือจำหน่าย ในกรณีเช่นว่านี้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจะยึดบรรดาเอกสารทั้งปวงที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในอันที่จะได้รับส่งมอบหรือรับโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเช่นว่ามานั้น

(3) โดยวิธีอายัดเงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง แล้วเรียกเก็บค่านั้น ในกรณีเช่นว่านี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะยึดบรรดาเอกสารทั้งปวงที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะได้รับชำระเงินเช่นว่านั้น

(4) โดยวิธียึดเอกสารอื่น ๆ ทั้งปวง เช่น สัญญากระทำการงานต่างๆ ซึ่งได้ชำระเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้ว ซึ่งการบังคับตามสัญญาเช่นนี้อาจทวีจำนวนหรือราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเพื่อที่จะนำบทบัญญัติแห่งมาตรา 310 (4) มาใช้บังคับ

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ทรัพย์สินที่เป็นของภรรยาหรือที่เป็นของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจยึดหรืออายัดและเอาออกขายได้ตามที่บัญญัติไว้ข้างบนนี้.

3) เอกสารที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในอันที่จะได้รับชำระเงินจากบุคคลภายนอก (มาตรา 282(3))

4) เอกสารใดๆ เช่น สัญญาการทำงานต่างๆซึ่งได้ชำระเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้ว ซึ่งการบังคับตามสัญญาเช่นว่านี้อาจทวีจำนวนหรือราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (มาตรา 282(4))

ส่วนทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดได้ ได้แก่

1) สงหาทรัพย์สินอันมีรูปร่างและอสังหาทรัพย์สิน รวมทั้งสิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์สินเหล่านั้น ซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือ โอนมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง (มาตรา 282(2))

2) เงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา (มาตรา 282(3))

3) ทรัพย์สินใดๆ ตามสิทธิเรียกร้องและดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 310(4) ตามที่กล่าวไว้ในมาตรา 272(4) และตามมาตรา 11

ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดได้นั้น คือ ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้อ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ที่เป็นเช่นนี้เพราะการยึดทรัพย์สินนั้น เป็นการยากที่จะทราบทรัพย์สินใดเป็นของลูกหนี้และไม่ใช่ของลูกหนี้ ฉะนั้น แม้ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้อึดจะมีผู้อื่นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วม (Co-Ownership) ด้วย เจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมจะขอให้ปล่อยทรัพย์สิน (Release Property) ไม่ได้ หรือหากลูกหนี้ได้เอาทรัพย์สินนั้น ไปจำนำ (Pledge) จำนอง (Mortgage) หรือเอาไปวางเป็นประกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็สามารถยึดทรัพย์สินนั้น ได้เสมอ แต่ผู้ที่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้นสามารถไปฟ้องหรือร้องขอแสดงสิทธิของตนในภายหลังเท่านั้น⁵⁰ แต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีอำนาจยึดทรัพย์สินของผู้เป็นลูกหนี้ร่วม (Co-Debtor) กับจำเลย (Defendant) ได้รวมทั้งจะยึดทรัพย์สินของคนอื่นไม่ได้ เนื่องจากเจ้าหนี้ไม่ได้ฟ้องคดีให้เป็นจำเลยร่วมกับลูกหนี้ เมื่อศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทรัพย์สินของลูกหนี้ร่วมหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ไม่ได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่ใช่ทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

การยึด (Seizure) หมายถึง การเอาทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ครอบครองอยู่และเป็นของลูกหนี้ มาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย

กรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เงินให้แก่โจทก์ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาในคำบังคับแล้ว จำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ โจทก์ขอศาลให้ออกหมายบังคับคดีหลังจากที่ศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว หากปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินที่เจ้าหนี้

⁵⁰ วลัยพรรณ อินทวิมล. (2550). การบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของสามีและหรือภริยาตามบรรพ 5. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 83-84.

สามารถดำเนินการบังคับคดีได้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะไปร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้ดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกขายทอดตลาด ซึ่งโดยปกติในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดทรัพย์สินซึ่งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยฝ่ายโจทก์จะเป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินดังกล่าว โดยอาจนำยึดอสังหาริมทรัพย์ (Immovable Property) สงหาริมทรัพย์ (Movable Property) ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา รวมตลอดทั้งสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ (Hire Purchase Rights) สิทธิการเช่าโทรศัพท์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า (Trademark Rights) ลิขสิทธิ์ (Copyright) ก็สามารถนำยึดได้ ยกเว้นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ซึ่งการยึดอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303⁵¹ และการยึดอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304⁵² เมื่อทำการยึดแล้วผลที่มาก็จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธี

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 303 การยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดย

(1) นำเอาเอกสารหรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร และแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ หรือ

(2) มอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยความยินยอมของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา หรือมอบไว้ในอารักขาของบุคคลอื่นใดซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่และแจ้งการยึดให้ลูกหนี้หรือบุคคลเช่นว่านั้นทราบ กับต้องกระทำให้การยึดนั้นเห็นประจักษ์แจ้งโดยการประทับตราหรือกระทำโดยวิธีอื่นใดที่สมควร

การยึดอสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างนั้น ครอบไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้นด้วย.

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 304 การยึดอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดยนำเอาหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร และแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดินผู้มีหน้าที่ทราบ ให้เจ้าพนักงานที่ดินบันทึกการยึดไว้ในทะเบียน ถ้าหนังสือสำคัญยังไม่ได้ออก หรือนำมาแสดงไม่ได้ หรือหาไม่พบให้ถือว่าที่ได้แจ้งการยึดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดินนั้น เป็นการยึดตามกฎหมายแล้ว

การยึดอสังหาริมทรัพย์นั้น ครอบไปถึงเครื่องอุปกรณ์และดอกผลณดินนัยของอสังหาริมทรัพย์นั้นด้วย เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ดอกผลธรรมดาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้เก็บเกี่ยว หรือบุคคลอื่นเก็บเกี่ยวในนามลูกหนี้ นั้น เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งเป็นหนังสือให้ทราบในขณะที่ทำการยึดว่า จะทำการเก็บเกี่ยวเองแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจจัดให้เก็บเกี่ยวดอกผลนั้นได้เมื่อถึงกำหนด และทำการขายทอดตลาดตามบทบัญญัติในลักษณะนี้.

พิจารณาความแห่ง มาตรา 305⁵³ ขึ้นต่อไปเจ้าพนักงานบังคับคดีจะยื่นคำขอต่อศาลขอให้ตั้งอนุญาตให้นำทรัพย์สินที่ยึดมาได้ออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

การยึด (Attachment) หมายความว่าถึง ทรัพย์สินหรือสิทธิของลูกหนี้ซึ่งอยู่ที่บุคคลภายนอกหรือบุคคลภายนอกมีหน้าที่จะต้องส่งมอบหรือโอนให้แก่ลูกหนี้ เพื่อชำระหนี้แก่ลูกหนี้ภายหลังคำพิพากษา โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งให้บุคคลภายนอกมิให้ทำการ โอนทรัพย์สิน หรือส่งมอบทรัพย์สินหรือชำระหนี้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่เป็นการสั่งให้บุคคลภายนอกให้นำมาชำระแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีแทน

กรณีที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระเงินจำนวนหนึ่งให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา นอกจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะมีสิทธินำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกขายทอดตลาดแล้ว หากลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกชำระหนี้ เช่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้บุคคลภายนอกกู้ยืมเงิน เช่นนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจขอให้ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี อาศัยสิทธิเรียกร้องเหล่านั้นไปยังบุคคลภายนอกได้ โดยในการอาศัยสิทธิเรียกร้องนั้นไม่จำเป็นต้องมีการยึดทรัพย์มาก่อน การบังคับคดีโดยการยึดและอายัดนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะดำเนินไปพร้อมกันหรืออย่างใดอย่างหนึ่งก่อนก็ได้

ในการรวบรวมหรือจำหน่ายสิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้มีต่อบุคคลภายนอกนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 310 (1)-(3) เช่น กรณีเป็นพันธบัตร (Bonds) หรือหลักทรัพย์ (Securities) ซึ่งออกให้แก่ผู้ถือ หรือตราสารเปลี่ยนมือ (Instruments) และสิทธิเรียกร้อง

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 305 การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดังบัญญัติไว้ในสองมาตราก่อนนี้มีผลดังต่อไปนี้

(1) การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ก่อให้เกิด โอน หรือเปลี่ยนแปลงซึ่งสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกยึดภายหลังที่ได้ทำการยึดไว้แล้วนั้น หากอาจใช้ยื่นแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไม่ ถึงแม้ว่าราคาแห่งทรัพย์สินนั้นจะเกินกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาและค่าค่าธรรมเนียมในการฟ้องร้องและการบังคับคดี และลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้จำหน่ายทรัพย์สินเพียงส่วนที่เกินจำนวนนั้นก็ตาม

(2) ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับมอบให้เป็นผู้อารักขาสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่ถูกยึดหรือเป็นผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึด ลูกหนี้ชอบที่จะใช้ทรัพย์สินเช่นว่านั้นได้ตามสมควร แต่ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะทำให้ทรัพย์สินที่ได้รับมอบไว้ในอารักขา หรือทรัพย์สินที่อยู่ในครอบครองเสียหายหรือเกลือกจะเสียหาย โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นเอง หรือเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินนั้นร้องขอ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะระงับรักษาทรัพย์สินนั้นเสียเอง หรือตั้งให้ผู้อื่นเป็นผู้จัดการทรัพย์สินนั้นก็ได้อีก

อื่นๆ นอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 310 เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดการตามวิธีการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 310(1) (2) และ (3) ตามลักษณะแห่งสิทธิเรียกร้องนั้น

2) สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 310 ทวิ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอาศัยตามบทบัญญัติมาตรา 311 ถึงมาตรา 315 หากปรากฏว่าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลภายนอก เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีอาศัยสิทธิเรียกร้องนั้นไปยังบุคคลภายนอกได้

ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรอาจกำหนดไว้ในหมายบังคับคดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอาศัยสิทธิเรียกร้อง ตามมาตรา 310 ทวิ⁵⁴ ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นคำสั่งของศาล ในกรณีที่ศาลมีหมายบังคับคดีตั้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดและอายัดนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดได้ตามบทบัญญัติมาตรา 311⁵⁵ วรรคสอง โดยไม่ต้องร้องขอต่อศาลอีก และคำสั่งอายัดนั้นอาจจะออกได้แม้ว่าหนี้ของบุคคลภายนอกนั้นจะมีข้อโต้แย้ง (Dispute) หรือมีข้อจำกัด (Restrictions) หรือมีเงื่อนไข (Condition) หรือว่าได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนหรือไม่ โดยคำสั่งอายัดนั้นต้องมีข้อห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้งดเว้นการจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตั้งแต่ขณะที่ได้ส่งคำสั่งนั้นให้ และมีข้อห้ามบุคคลภายนอกไม่ให้ชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ชำระหรือส่งมอบแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ณ เวลาหรือภายในกำหนดเวลาที่กำหนดระบุไว้ในคำสั่ง (มาตรา 311 วรรคสามและวรรคสี่)

การอาศัยสิทธิเรียกร้องมีผลดังต่อไปนี้ (มาตรา 314)

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 310 ทวิ ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลภายนอก ให้ชำระเงินจำนวนหนึ่งหรือเรียกให้ส่งมอบสิ่งของนอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 310 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอาศัยและจำหน่ายไปตามที่บัญญัติไว้ในห้ามมาตราต่อไปนี้.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 311 สิทธิเรียกร้องซึ่งระบุไว้ในมาตรา 310 ทวิ นั้น ให้อาศัยได้โดยคำสั่งอายัดซึ่งศาลได้ออกให้ตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องฝ่ายเดียวและเจ้าหนี้ได้นำส่งให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบเพื่อการชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของนั้น

เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดไว้ในหมายบังคับคดีให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอาศัยสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 310 ทวิ ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ถือว่าคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นคำสั่งอายัดของศาล

คำสั่งอายัดนั้น อาจออกให้ได้ไม่ว่าหนี้ของบุคคลภายนอกนั้นจะมีข้อโต้แย้งหรือมีข้อจำกัดหรือเงื่อนไข หรือว่าได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนหรือไม่

คำสั่งนั้นต้องมีข้อห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้งดเว้นการจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตั้งแต่ขณะที่ได้ส่งคำสั่งนั้นให้ และมีข้อห้ามบุคคลภายนอกไม่ให้ชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ณ เวลาหรือภายในเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่ง.

(1) การที่ถูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ก่อให้เกิด โอน หรือเปลี่ยนแปลงซึ่งสิทธิเรียกร้อง ที่ได้ถูกอายัดภายหลังที่ได้ทำการอายัดไว้แล้วนั้น หากอาจใช้ยื่นแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือ เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไม่ ถึงแม้ว่าราคาแห่งสิทธิเรียกร้องนั้นจะเกินกว่าจำนวนหนี้ตามคำ พิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมในการฟ้องร้องและการบังคับคดี และถูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ จำหน่ายสิทธิเรียกร้องนั้นเพียงส่วนที่เกินจำนวนนั้นก็ตาม⁵⁶

(2) ถ้าค่าแห่งสิทธิเรียกร้องซึ่งอายัดไว้แล้วนั้น ต้องเสื่อมเสียไปเพราะความผิดของเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อความเสียหายใดๆ ซึ่งเกิดขึ้นแก่ลูกหนี้นั้น

(3) การชำระหนี้โดยบุคคลภายนอกตามที่ระบุไว้ในคำสั่งอายัดทรัพย์นั้นให้ถือว่าเป็น การชำระหนี้ตามกฎหมาย

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์แล้ว ขั้นตอนต่อไป คือการดำเนินการขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งการที่เจ้า พนักงานบังคับคดีจะนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดได้จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่ ทรัพย์ดังกล่าวเป็นของสละได้ง่าย เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถนำออกขายทอดตลาดได้ทันที ซึ่ง มาตรา 306 วางหลักว่า เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการยื่นคำขออนุญาตต่อศาลเพื่อนำทรัพย์สินที่ยึดมา ให้ออกขายทอดตลาด และหากไม่มีผู้ใดคัดค้านคำขอดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอและ ให้ออกขายทอดตลาด และหากไม่มีผู้ใดคัดค้านคำสั่งของศาลและวันขายทอดตลาดแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการ บังคับคดีในทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาด⁵⁷

ดังนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขาย ทอดตลาดทรัพย์ที่ยึดได้เมื่อพ้นระยะเวลาอย่างน้อย 5 วันนับแต่วันที่ยึด ส่วนการดำเนินการและ รายละเอียดอื่นๆ ให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 509 ถึง มาตรา 517 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาด รวมทั้ง ข้อกำหนดของศาลด้วย

⁵⁶ มาตรา 314(1) นี้มีเนื้อความคล้ายกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 305(1).

⁵⁷ นิรชา วรณินทร. (2543). การเพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 26-33.

3.2 การบังคับคดีแพ่งโดยพนักงานอัยการ

ตามที่กล่าวมาแล้วในข้อ 3.1 นั้นเป็นเรื่องของการบังคับคดีแพ่งโดยทั่วไปที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และการดำเนินกระบวนการต่างๆ เหล่านี้จะมีเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการตามหมายบังคับคดีอยู่แล้ว ในส่วนหัวข้อนี้จะได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวคิดและอำนาจหน้าที่ ตลอดจนกระบวนการบังคับคดีโดยพนักงานอัยการว่าจะมีขั้นตอนและกระบวนการอย่างไรบ้าง

3.2.1 แนวคิดที่ให้พนักงานอัยการเข้ามาดำเนินการบังคับคดี

ในทางกฎหมายมหาชน (Public Law) รัฐ (State) จะเป็นผู้ดูแลรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม (Public Interest or General Interest) ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะโดยประชาชนจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์นั่นเอง ดังนั้น รัฐจะกระทำการใดๆ ก็ตามจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเสมอ⁵⁸ ในประเทศฝรั่งเศส (France) อัยการ (Procureur) ก็มีหน้าที่ (Fonction) ในการดูแลผลประโยชน์ของพระมหากษัตริย์ (Roi) และเป็นผู้แทนของพระมหากษัตริย์ (Le Présentant du Roi) หน้าที่สำคัญของอัยการฝรั่งเศสในระยะแรกจึงมุ่งไปในทางรักษาผลประโยชน์ของรัฐ (Intérêts de l'État) ในทางเศรษฐกิจ (Économie) และการคลัง (Finance) มากกว่าหน้าที่อื่นแม้ต่อมาระบบกษัตริย์จะเสื่อมไป แต่อัยการก็ยังมีหน้าที่ที่สำคัญและยังถือว่าเป็นผู้แทนชุมชน (Le Présentant) เมื่อระบบอัยการของฝรั่งเศสได้แพร่ขยายไปทั่วยุโรป (Europe) แนวความคิดเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ของรัฐในทางเศรษฐกิจและการคลังก็ได้แพร่ขยายไปพร้อมกันด้วย⁵⁹ นอกจากนี้เหตุที่ทำให้พนักงานอัยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับคดีแพ่ง (Affaires Civiles) นั้นยังเกิดจากความจำเป็นในการสร้างความเจริญภายในประเทศในด้านต่างๆ ตามความเจริญของสังคม ประกอบกับแนวความคิดในเรื่องสิทธิ (Droits) เสรีภาพ (Liberté) และผลประโยชน์ของประชาชน (Intérêts de Peuple) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางแพ่งที่ต้องได้รับความคุ้มครองโดยผ่านกระบวนการยุติธรรม (Processus de Jugement) เพื่อให้สังคมอยู่ได้ด้วยความสะดวก (Paix) พนักงานอัยการซึ่งมีความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมายและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่แล้ว จึงได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน โดยผ่านกระบวนการยุติธรรม

⁵⁸ ชาญชัย แสงวงศ์ศักดิ์. (2552). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 71-72.

⁵⁹ ภาณี นูระกะกิจไพบุลย์. (2548). *บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแพ่งเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ: ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายแทนประชาชน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 23-24.

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ พนักงานอัยการจึงต้องเข้ามาทำหน้าที่คุ้มครองประโยชน์ของรัฐและสังคม ในฐานะตัวแทนของรัฐและประชาชน⁶⁰

ตั้งแต่ประเทศไทยได้ริเริ่มมีพนักงานอัยการขึ้นผลสืบเนื่องประการสำคัญที่ได้รับ คือ การมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางกฎหมายซึ่งทำหน้าที่เป็นทนายความผู้รักษาผลประโยชน์ของพระมหากษัตริย์ และกระทรวง ทบวง กรม หรือเจ้าพนักงานต่างๆ ของกระทรวง ทบวง กรม อันเป็นแนวความคิดของฝรั่งเศสและอังกฤษ แต่เนื่องจากอิทธิพลทางการเมืองของประเทศฝรั่งเศสที่มีต่อประเทศไทยในด้านการยุติธรรมและเหตุผลในด้านการรักษาผลประโยชน์ของกษัตริย์ อัยการของไทยจึงถูกตั้งขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่ในการดูแลผลประโยชน์ของพระมหากษัตริย์และต่อจากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การดำเนินคดีอาญาแผ่นดินซึ่งเป็นหน้าที่ในทางอาญา และแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา (Criminal Proceedings) ยังคงมีอยู่เช่นเดิม แต่เพิ่มอำนาจในส่วนของการดำเนินคดีแพ่ง (Civil Proceedings) เพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐซึ่งหมายถึงประโยชน์ของประชาชนด้วย ดังปรากฏในพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 รวมถึงพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ที่มีผลใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ก็ได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา และการดำเนินคดีแพ่ง รวมทั้งยังกำหนดอำนาจหน้าที่ในเรื่องการบังคับคดีโดยพนักงานอัยการไว้ด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายฉบับแรกที่ริเริ่มให้พนักงานอัยการมีอำนาจในคดีรักษาผลประโยชน์ของรัฐว่าด้วยการบังคับคดีแพ่ง การบังคับคดีปกครอง และการบังคับคดีอาญาในส่วนคำปรับ⁶¹

3.2.2 อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการบังคับคดีแพ่ง

พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 ที่เคยใช้บังคับอยู่นั้น ไม่ได้บัญญัติถึงอำนาจของพนักงานอัยการในการบังคับคดีไว้แต่อย่างใด อีกทั้งในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่ว่าจะเป็น ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2500 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2502 ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2507 และล่าสุดแก้ไขฉบับที่ 5 พ.ศ. 2517 ก็ไม่ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ในส่วนนี้เอาไว้แต่อย่างใด แต่ก็มีแนวคิดว่าจะให้พนักงานอัยการเข้าไปดำเนินการรักษาผลประโยชน์ของรัฐในคดีแพ่งที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ แต่แนวความคิดดังกล่าวยังไม่ได้นำไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรม จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2546 ได้มีกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. 2546 ข้อ 2(6) และข้อ 3(6)

⁶⁰ สมเจตน์ อำนวยสวัสดิ์. (2530). *ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 30-32.

⁶¹ อนุชาติ คงมาลัย. (2551). *การดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครองของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ*. บทความที่พิมพ์เผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักงานอัยการสูงสุด. หน้า 1-7.

กำหนดให้มีสำนักงานคดีแพ่ง อันเป็นที่มาของการแต่งตั้งคณะกรรมการทำงานศึกษาความเป็นไปได้ และแนวทางในการพัฒนางานบังคับคดีในคดีรักษาผลประโยชน์ของรัฐ เพื่อให้เป็นไปตามคำรับรอง การปฏิบัติราชการสำนักงานอัยการสูงสุดประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2550 โดยเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ได้มีการออก คำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 874/2551 เรื่อง การจัดตั้ง ศูนย์ประสานงานบังคับคดีและคณะกรรมการอำนวยการศูนย์ประสานงานบังคับคดี โดยให้จัดตั้ง ศูนย์ประสานงานบังคับคดีขึ้นในสำนักงานคดีแพ่ง โดยให้สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง 8 เป็นหน่วยงานรับผิดชอบทั้งหมด มีจุดประสงค์เพื่อให้การพัฒนางานบังคับคดีในคดีรักษาผลประโยชน์ของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นผลให้รัฐได้รับผลประโยชน์ในลักษณะ ที่เป็นทรัพย์สิน⁶² ซึ่งตามคำสั่งดังกล่าวกำหนดให้ศูนย์ประสานงานบังคับคดีและคณะกรรมการ อำนวยการศูนย์ประสานงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1) เสนอ โยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติราชการหรือแผนปฏิบัติการของ สำนักงานอัยการสูงสุด ด้านการพัฒนางานบังคับคดีในคดีรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ต่อผู้บริหาร สำนักงานอัยการสูงสุด

2) เป็นหน่วยงานกลางของสำนักงานอัยการสูงสุด โดย

(1) เป็นศูนย์ข้อมูลในการจัดทำฐานข้อมูลลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีรักษา ผลประโยชน์ของรัฐ

(2) วางระบบฐานข้อมูลเพื่อเป็นศูนย์กลาง กรณีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอื่นบังคับคดี และกรณีหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกส่งเข้าจัดการในคดีล้มละลาย เพื่อให้หน่วยงานตัวความนำร่องที่เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถขอเจดีย์ทรัพย์ หรือขอรับ ชำระหนี้ได้ทันเวลาที่กฎหมายกำหนด

(3) เป็นศูนย์ประสานงานกลางในการสนับสนุนงานการบังคับคดีของลูกหนี้ตาม คำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งร่วมกับทุกสำนักงานที่ดำเนินคดีแพ่ง⁶³ (Department of Civil Litigation) และหน่วยงานตัวความ

3) วางระบบ กำหนดแนวทาง และหรือระเบียบเกี่ยวกับ

(1) มาตรการและวิธีการในการสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ตาม คำพิพากษาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องตลอดอายุความบังคับคดี

⁶² ผลประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน หมายถึง จำนวนหนี้เงินตามคำพิพากษา.

⁶³ สำนักงานที่ดำเนินคดีแพ่ง หมายถึง สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง ซึ่งมีจำนวน 9 สำนักงาน (Executive Director Office of Civil Litigation 1-9) และอยู่ในความดูแลของสำนักงานคดีแพ่ง สำนักงานอัยการสูงสุด.

(2) การปฏิบัติงานของพนักงานอัยการและหน่วยงานตัวความในการดำเนินการบังคับคดีในคดีริक्षाผลประโยชน์ของรัฐ

(3) หน่วยงานที่ทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบการบังคับคดีและประเมินผลการบังคับคดีแห่งที่พนักงานอัยการรับว่าต่างและแก้ต่างเป็นฝ่ายชนะคดี

(4) มาตรการควบคุม ส่งเสริม สนับสนุนและกระตุ้นให้หน่วยงานตัวความที่เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเข้าดำเนินการบังคับคดีอย่างจริงจัง

(5) กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยปฏิบัติงานและหน่วยงานตัวความ ในการดำเนินการบังคับคดีในคดีริक्षाผลประโยชน์ของรัฐ

4) เผยแพร่และให้ความรู้แก่บุคลากร ผู้ปฏิบัติงานคดีแห่งทั้งของสำนักงานอัยการสูงสุด และของหน่วยงานตัวความ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในกระบวนการบังคับคดี รวมทั้งศึกษาแนวทางและมาตรการลดการสูญเสียเงินเปลืองในการกระบวนการปฏิบัติการ ในคดีริक्षाผลประโยชน์ของรัฐ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป็นผลให้รัฐได้รับผลประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน

5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีในคดีริक्षाผลประโยชน์ของรัฐ รวมทั้งร่วมแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการดำเนินการบังคับคดี

6) ให้คณะกรรมการมีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลือการทำงานของคณะกรรมการในการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ข้างต้นตามที่เห็นสมควร และอาจมอบหมายให้หน่วยงานในสำนักงานอัยการสูงสุดทำหน้าที่ช่วยเหลือการดำเนินการต่างๆ ได้รวมทั้งการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นแก่คณะกรรมการ เพื่อให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ โดยให้ประธานคณะกรรมการเป็นผู้ลงนามในคำสั่งคณะกรรมการเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการ

7) ปฏิบัติงานอื่นตามที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย

ต่อมาในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ได้มีคำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 624/2552 เรื่องการจัดตั้งศูนย์ประสานงานบังคับคดีและคณะกรรมการอำนวยการศูนย์ประสานงานบังคับคดี อันเป็นผลให้คำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 874/2551 ถูกยกเลิกไป แต่คำสั่งที่ 624/2552 ยังคงมีสาระสำคัญเช่นเดียวกับคำสั่งที่ 874/2551 นั่นเอง

ต่อมาได้มีประกาศคณะกรรมการอัยการ (State Attorney Commission) เรื่อง การแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2554 กำหนดให้สำนักงานการบังคับคดีมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบ

งานศูนย์กลางระบบฐานข้อมูลถูกนี้ตามคำพิพากษาของหน่วยงานของรัฐและจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์ สิ้นใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา งานสำรวจตรวจสอบข้อมูลทรัพย์สินและสถานะของถูกนี้ตามคำ พิพากษาของหน่วยงานของรัฐและจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์สิ้นใช้ค่าปรับตามคำพิพากษาและงานการ บังคับคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีอาญาเฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สิ้นใช้ค่าปรับตามคำ พิพากษตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด ดังนั้น จึงมีการออกคำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 64/2555 เรื่องการจัดตั้งศูนย์ประสานงานบังคับ คดีและคณะกรรมการอำนวยการศูนย์ประสานงานบังคับคดี ลงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2555 ซึ่ง คำสั่งดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

(1) ให้ยกเลิกคำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 624/2552 เฉพาะในส่วนที่แต่งตั้ง คณะกรรมการอำนวยการศูนย์ประสานงานบังคับคดีและแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการศูนย์ ประสานงานบังคับคดีขึ้นใหม่

(2) ให้คณะกรรมการอำนวยการศูนย์ประสานงานบังคับคดีและศูนย์ประสานงาน บังคับคดีมีอำนาจและหน้าที่ตามคำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 624/2552 ลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552

(3) ให้โอนอำนาจหน้าที่ของศูนย์ประสานงานบังคับคดีที่กำหนดให้สำนักงาน อัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง 8 เป็นหน่วยงานรับผิดชอบให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานการบังคับคดี

(4) บรรดาฐานข้อมูลถูกนี้ตามคำพิพากษาในคดีรักษาผลประโยชน์ของรัฐก็ดี ส่วนวนที่เกี่ยวกับการบังคับคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์ประสานงานบังคับคดีก็ดี ตลอดจน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของศูนย์ประสานงานบังคับคดี ให้โอนให้สำนักงานการบังคับ คดีเป็นผู้รับผิดชอบ

(5) ให้สำนักงานการบังคับคดีดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีอาญาเฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สิ้นใช้ค่าปรับตามคำพิพากษตามที่กฎหมายบัญญัติให้ เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุดให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งเท่าที่มีอยู่เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการจนกว่าจะมีระเบียบหรือคำสั่ง เป็นอย่างอื่น

ในส่วนของคำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 64/2555 เรื่องการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน บังคับคดีและคณะกรรมการอำนวยการศูนย์ประสานงานบังคับคดี ลงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2555 นั้น เป็นผลมาจากพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ที่มีการเพิ่มเติมอำนาจ หน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด และพนักงานอัยการบางประการตามที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 เพียงแต่ได้มีการออกประกาศคณะกรรมการอัยการ เรื่อง การแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจ

และหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2554 ที่กำหนดให้มีสำนักงานการบังคับคดีขึ้นในสำนักงานอัยการสูงสุด ดังนั้น จึงต้องมีการโอนอำนาจหน้าที่และในส่วนของงานที่สำนักงานคดีแพ่งโดยสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง 8 รับผิดชอบ ในคดีการรักษาผลประโยชน์ของรัฐไปให้สำนักงานการบังคับคดีเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการต่อไป ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด โดยข้อ 7(19) ของประกาศคณะกรรมการอัยการฉบับดังกล่าวข้างต้น ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานการบังคับคดีไว้ ดังนี้

1) รับผิดชอบงานศูนย์กลางระบบฐานข้อมูลลูกหนี้ตามคำพิพากษาของหน่วยงานของรัฐและจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา งานสำรวจตรวจสอบข้อมูลทรัพย์สินและสถานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาของหน่วยงานของรัฐและจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา และงานการบังคับคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีอาญาเฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด

2) รับผิดชอบการดำเนินคดีทั้งปวงอันเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีอาญาเฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด

3) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

ให้หน่วยงานราชการในสำนักงานการบังคับคดี มีอำนาจและหน้าที่ต่อไปนี้

1) สำนักอำนวยการ มีอำนาจและหน้าที่

(1) รับผิดชอบงานธุรการ งานสารบบคดี งานบริหารงานบุคคล งานเลขานุการนักบริหาร งานงบประมาณ งานการเงินและบัญชี งานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ พัสดุและยานพาหนะของสำนักงานการบังคับคดี

(2) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

2) สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายการบังคับคดี 1 - 4 มีอำนาจและหน้าที่

(1) รับผิดชอบงานสำนักงานการบังคับคดีตามที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด

(2) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

เมื่อสำนักงานอัยการสูงสุดและพนักงานอัยการมีอำนาจเกี่ยวกับการบังคับคดี อันเป็นผลมาจากบทบัญญัติในมาตรา 14(7) (8) (10) (11)⁶⁴ และมาตรา 23(4) (7) (9)⁶⁵ แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 นั้น สำนักงานการบังคับคดีที่ตั้งขึ้นตามประกาศแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานอัยการสูงสุดดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องการบังคับคดีตลอดจนมีหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการบังคับคดี

3.2.3 กระบวนการบังคับคดีแพ่งของพนักงานอัยการ

กฎหมาย (Law) เป็นระเบียบของสังคม (Rules of Society) ที่รัฐได้บัญญัติขึ้นเพื่อใช้บังคับ (Enforce) ประชาชน โดยกำหนด สิทธิ (Rights) หน้าที่ (Duty) และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน(the Relation People) ด้วยกัน และระหว่างรัฐ (State) กับประชาชน (People) โดยมีสภาพบังคับผ่านกระบวนการวิธีพิจารณาทางศาล ให้มีการลงโทษ มีการชำระหนี้ ชดใช้ค่าเสียหายหรือให้กระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือให้ส่งมอบทรัพย์สิน หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาจะต้องถูกบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาซึ่งเรียกว่า การบังคับคดี (Execution) ดังนั้น การบังคับคดีจึงมีความสำคัญเพื่อให้เกิดความยุติธรรม (Justice) และความสงบสุขของสังคม (Peacefulness the Social)

ภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของสำนักงานอัยการสูงสุด (Office of the Attorney General) ในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ (Protecting Public Interest) โดยพนักงานอัยการ (Public Prosecutor) ทำหน้าที่เป็นทนายแผ่นดินในคดีแพ่งที่หน่วยงานของรัฐ (Administrative Agency) เป็นโจทก์ และ

⁶⁴ มาตรา 14 พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้... (7) ดำเนินการตามที่เห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญาเฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา ในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ.. (8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้นในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ.. (10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ.. (11) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดตามที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด

⁶⁵ มาตรา 23 สำนักงานอัยการสูงสุด นอกจากมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการและงานวิชาการ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานอัยการแล้ว ให้มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย... (4) ดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง หรือคดีปกครองแทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งพนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้.. (7) ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม การรักษาผลประโยชน์ของรัฐและประชาชน.. (9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด.

มุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะด้านการดำเนินคดีแพ่ง⁶⁶ และเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการทางศาลจนออกหมายบังคับคดีแล้ว ยังมีอำนาจต่อไปในการบังคับคดีด้วย ในกรณีนี้ สำนักงานอัยการสูงสุดได้จัดตั้งสำนักงานการบังคับคดี (Office of the Legal Execution) ขึ้นมาโดยเฉพาะ เพื่อปฏิบัติราชการด้านการบังคับคดี และเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 ได้มีการออกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ. 2555⁶⁷ โดยระบียบดังกล่าวมีทั้งสิ้น 42 ข้อ แบ่งเป็นข้อ 1 - ข้อ 5 เป็นความเบื้องต้น ข้อ 6 - ข้อ 22 เป็นบททั่วไป หมวด 1 การบังคับคดีแพ่ง ข้อ 23 - ข้อ 36 หมวด 2 การบังคับคดีปกครอง ข้อ 37 หมวด 3 การบังคับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ข้อ 38 หมวด 4 การบังคับยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา ข้อ 39 - ข้อ 41 และหมวดที่ 5 การบังคับคดีกรณีพิสดัญญาประกันต่อศาลและประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษา ข้อ 42

การบังคับคดีแพ่งตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ. 2555 มีขั้นตอน ดังต่อไปนี้⁶⁸

1) แนวทางปฏิบัติของสำนักงานคดี

สำนักงานคดี (Department of Litigation) หมายความว่า สำนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ตามประกาศคณะกรรมการอัยการ เรื่อง การแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด

เมื่อศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว ให้สำนักงานคดีส่งสำเนาหมายบังคับคดีพร้อมสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลและเอกสารในสำนวนคดีที่จำเป็นแก่การบังคับคดี ให้สำนักงานการบังคับคดีภายใน 15 วันนับแต่วันที่ศาลออกหมายบังคับคดี และในกรณีที่อยู่ระหว่างการอุทธรณ์ หรือฎีกาแล้วแต่กรณี หากมีการขอลาการบังคับคดี หรือศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งประการใด ให้แจ้งและส่งสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล และสำเนาหมายบังคับคดีที่เกี่ยวข้องให้สำนักงานการบังคับคดีโดยเร็ว

2) ขั้นตอนการดำเนินการของสำนักงานการบังคับคดี

⁶⁶ อนุชาติ คงมาลัย. (2553). *อัยการสากล: หลักสูตรร้อนๆ*. บทความที่พิมพ์เผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักงานอัยการสูงสุด. หน้า 1 - 9.

⁶⁷ โดยที่สำนักงานอัยการสูงสุดและพนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีตามกฎหมาย และการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ เพื่อให้การปฏิบัติราชการของสำนักงานอัยการสูงสุดและพนักงานอัยการในการบังคับคดีเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกฎหมาย.

⁶⁸ อนุชาติ คงมาลัย. (2555). *การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีของพนักงานอัยการ*. บทความที่พิมพ์เผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักงานอัยการสูงสุด. หน้า 1-10.

สำนักงานการบังคับคดี หมายความว่า สำนักงานการบังคับคดีตามประกาศ คณะกรรมการอัยการ เรื่อง การแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงาน ภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด

เมื่อสำนักงานการบังคับคดีได้รับสำเนาหมายบังคับคดีพร้อมสำเนาคำพิพากษา หรือ คำสั่งของศาลและเอกสารที่เกี่ยวข้องจากสำนักงานคดีแล้ว หรือได้รับสำเนาหมายบังคับคดีพร้อม สำเนาคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลและเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานตัวความ (กรณี ที่หน่วยงานตัวความผู้ชนะคดีเป็นผู้ส่งเอกสารมาให้โดยตรงกับสำนักงานการบังคับคดี) สำนักงาน การบังคับคดีจะดำเนินการลงรับในสารบบและบัญชีจ่ายสำนวนและนำเสนอผู้บังคับบัญชาโดยเร็ว เพื่อเตรียมส่งจ่ายให้กับพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่บังคับคดีในสำนักงานการบังคับคดีเพื่อ ดำเนินการต่อไปตามขั้นตอน

3) ขั้นตอนของพนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่บังคับคดี

ให้เจ้าหน้าที่บังคับคดีตรวจสอบพิจารณาเอกสารในสำนวนว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนตาม อำนาจหน้าที่ของสำนักงานการบังคับคดีหรือไม่ แล้วบันทึกเสนอพนักงานอัยการเจ้าของสำนวน

กรณีที่พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนเห็นว่ามีความเห็นเพียงพอ ให้ทำความเข้าใจ ว่าจะดำเนินการบังคับคดีหรือไม่ แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นถึงผู้ที่มีอำนาจสั่งได้

กรณีที่พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนเห็นว่ามีความเห็นไม่เพียงพอ ให้พนักงาน อัยการทำความเข้าใจเสนออัยการพิเศษฝ่ายการบังคับคดีเพื่อพิจารณาสั่งให้รวบรวมพยานหลักฐาน เพิ่มเติม โดยอาจแจ้งไปยัง สำนักงานคดี ตัวความ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการก็ได้

เมื่อผู้มีอำนาจดำเนินการมีคำสั่งรับดำเนินการบังคับคดี ให้มีหนังสือแจ้งตัวความ โดยเร็วเพื่อยืนยันที่จะให้มีการบังคับคดี และแจ้งด้วยว่าหากตัวความยืนยันจะให้ดำเนินการบังคับ คดี ให้ตัวความจัดส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องพร้อมกำหนดระยะเวลาให้ตัวความดำเนินการ หากตัวความ ไม่ดำเนินการแจ้งตอบกลับมาให้มีหนังสือเตือน และหากตัวความยังไม่ได้ดำเนินการโดยไม่แจ้ง เหตุขัดข้อง หรือแจ้งมาว่าไม่ประสงค์จะให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป ให้มีความเห็นและคำสั่งยุติ การบังคับคดี และหากเห็นสมควรจะแจ้งกระทรวงการคลัง (Ministry of Finance) ทราบด้วยก็ได้

4) การตรวจสอบสถานะของลูกหนี้ และการตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้

การตรวจสอบสถานะ (Check the Status) หมายความว่า การตรวจสอบสภาพบุคคล ความสามารถในการชำระหนี้และอื่นๆ ของลูกหนี้ตามที่เห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดี ทั้งนี้ ไม่ รวมถึงการตรวจสอบสถานะของลูกหนี้ในกรณีลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดหรือศาลมีคำสั่งให้ ฟื้นฟูกิจการ

การตรวจสอบทรัพย์สิน (Check the Property) หมายความว่า การสืบหาทรัพย์สินและสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้อันพึงยึดหรืออายัดเพื่อนำมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

โดยสรุป การตรวจสอบทรัพย์สิน และการตรวจสอบสถานะ คือ การแสวงหาข้อเท็จจริง (Fact Finding) และหลักฐาน (Evidence) เกี่ยวกับการมีอยู่ของทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตลอดจนการมีอยู่และความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ให้พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่บังคับคดีตรวจสอบสถานะของลูกหนี้ โดยมีหนังสือเชิญลูกหนี้หรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลซึ่งเป็นลูกหนี้มาพบเพื่อทราบถึงสถานภาพปัจจุบันของลูกหนี้ตลอดจนประเมินความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ ในกรณีจำเป็นให้ออกไปพบลูกหนี้ และหากเห็นสมควรจะให้ตัวความหรือผู้รับมอบอำนาจในการบังคับคดีของตัวความร่วมไปพบลูกหนี้ด้วยก็ได้ กรณีที่ลูกหนี้ประสงค์จะชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนหรือผ่อนชำระ ถ้าลูกหนี้ยินยอมบันทึกข้อเสนอดังกล่าว ให้ลูกหนี้ทำบันทึกข้อเสนอโดยลงลายมือชื่อฝ่ายเดียวไว้เป็นหลักฐาน แล้วเสนออัยการพิเศษฝ่ายเพื่อแจ้งตัวความพิจารณา ทั้งนี้ การตรวจสอบสถานะของลูกหนี้ยังคงต้องดำเนินการต่อไปจนกว่าจะมีเหตุที่ไม่สามารถบังคับเพื่อชำระหนี้ได้อีก หากไม่พบตัวลูกหนี้ ให้แสวงหาข้อมูลที่เป็นที่ทราบสถานที่ที่จะสามารถไปพบตัวลูกหนี้

การตรวจสอบสถานะและการตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้ ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนด เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

การตรวจสอบสถานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อได้รับข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว จะดำเนินการออกตรวจสอบสถานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อให้ได้ข้อมูลว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่แห่งใด ได้ทราบคำพิพากษาและหมายบังคับคดีแล้วหรือไม่ แล้วบันทึกลงในแบบสำรวจลูกหนี้ตามคำพิพากษา

กรณีพบตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้สอบถามข้อมูล ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อ-นามสกุล ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในปัจจุบัน โดยตรวจสอบจากบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรแสดงตัวอย่างอื่น

(2) อาชีพของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในปัจจุบัน

(3) ชื่อคู่สมรสทั้งที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน อาชีพและที่อยู่ของคู่สมรส

(4) ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบหรือไม่ว่าได้ถูกหน่วยงานตัวความฟ้องศาลออกหมายบังคับคดี โดยให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาดูหมายบังคับคดีซึ่งจัดเตรียมไว้ ในกรณีนี้หากลูกหนี้หรือทนายจำเลย หรือผู้รับมอบฉันทะได้ฟังคำพิพากษาและได้รับทราบคำบังคับ ถือว่าจำเลย (ลูกหนี้) ทราบคำบังคับแล้ว

(5) ลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีความสามารถที่จะชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้หรือไม่ เพียงใด เมื่อใด และโดยวิธีใด หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ให้แสดงผล และความจำเป็น

(6) ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะชำระหนี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทราบหรือไม่ว่าจะต้องนำเงินไปชำระที่ใด

(7) แจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบว่าหากไม่ชำระหนี้ตามหมายบังคับคดี ดังกล่าว อาจต้องถูกยึด อายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือซึ่งลูกหนี้ ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

ในกรณีที่ไม่พบตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่พบบุคคลอื่นให้สอบถามชื่อและ นามสกุลของบุคคลนั้น หากเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น เป็นญาติ ให้ตรวจ บัตรประจำตัวประชาชนหรือเอกสารแสดงตัวอย่างอื่นเพื่อเป็นหลักฐานด้วย และสอบถามข้อมูลชื่อ และนามสกุล ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในปัจจุบัน โดยตรวจสอบจากบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรแสดงตัวอย่างอื่น และสถานที่ที่จะสามารถติดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้

การตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยมี หนังสือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) เจ้าพนักงานที่ดิน กรมที่ดิน เพื่อตรวจสอบการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินที่มีโฉนด หรืออาคารชุด หรือสิทธิครอบครองที่ดินที่มีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.)⁶⁹

(2) นายทะเบียนเครื่องจักรกลาง หรือนายทะเบียนเครื่องจักรประจำจังหวัด กรม โรงงานอุตสาหกรรม เพื่อตรวจสอบการจดทะเบียนเครื่องจักร

(3) นายทะเบียนยานพาหนะ หรือนายทะเบียนขนส่ง กรมการขนส่งทางบก เพื่อ ตรวจสอบความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์และรถจักรยานยนต์

(4) ธนาคารออมสิน เพื่อตรวจสอบข้อมูลเงินฝากของลูกหนี้

(5) ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อตรวจสอบข้อมูลหลักฐานของตราสารหนี้

(6) ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) เพื่อตรวจสอบข้อมูลเงินฝากของลูกหนี้

(7) นายทะเบียนหลักทรัพย์ เพื่อตรวจสอบข้อมูลการถือครองหลักทรัพย์

(8) บริษัท ที.โอ.ที. จำกัด (มหาชน) เพื่อตรวจสอบสิทธิการเช่าโทรศัพท์

(9) การไฟฟ้านครหลวง เพื่อตรวจสอบเงินประกันการใช้สาธารณูปโภค

(10) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เพื่อตรวจสอบเงินประกันการใช้สาธารณูปโภค

⁶⁹ น.ส. 3 ก. หมายถึง หนังสือรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (นายอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดิน) ว่าได้ทำ ประโยชน์ในที่ดินแล้ว.

- (11) การประสานครหลวง เพื่อตรวจสอบเงินประกันการใช้สาธารณูปโภค
- (12) การประสานส่วนภูมิภาค เพื่อตรวจสอบเงินประกันการใช้สาธารณูปโภค
- (13) สำนักงานบริการจดทะเบียนธุรกิจ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า เพื่อตรวจสอบเงิน

ค่าหุ้น หรือเงินลงหุ้นที่ผู้ถือหุ้นค้างชำระ

(14) หน่วยงานอื่นๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เพื่อตรวจสอบหลักประกันที่ลูกหนี้อาจยื่นต่อหน่วยงานดังกล่าวเพื่อเป็นหลักประกันในการทำสัญญาซื้อขาย หรือสัญญาจ้าง

5) การบังคับคดีแพ่ง

เมื่อพนักงานอัยการได้รับผลการตรวจสอบสถานะ หรือผลการตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว พบว่าสามารถที่จะบังคับคดีนำเงินมาชำระหนี้ได้ ให้เสนอความเห็นต่ออัยการพิเศษฝ่ายบังคับคดี เพื่อส่งข้อมูลและแจ้งให้ตัวความดำเนินการยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี วางคำใช้จ่ายและนัดเจ้าพนักงานบังคับคดี ไปดำเนินการ โดยให้แจ้งวันนัดดังกล่าว ให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็ว

ในกรณีที่พบว่าทรัพย์สินของลูกหนี้มีบุริมสิทธิ หรือการติดพันอื่นใด ให้ตรวจสอบรายละเอียดพร้อมประมาณการค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมเสนอความเห็นต่ออัยการพิเศษฝ่ายบังคับคดี วางคำใช้จ่ายและนัดเจ้าพนักงานบังคับคดีไปดำเนินการ โดยให้แจ้งวันนัดดังกล่าวให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็ว

ในกรณีที่หน่วยงานตัวความไม่แจ้งให้พนักงานอัยการทราบภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งเตือนตัวความ ถ้าตัวความไม่แจ้งผลให้ทราบอีก ให้รายงานอัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาแจ้งกระทรวงการคลังทราบต่อไป

เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี หากเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนและไม่อาจรอให้ตัวความดำเนินการได้ ให้พนักงานอัยการดำเนินการไปได้เท่าที่จำเป็นแก่กรณี แล้วแจ้งให้หน่วยงานตัวความทราบด้วย

การบังคับคดี หากจะต้องมีการดำเนินการทางศาล ให้สำนักงานการบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการ

6) การสั่งยุติการบังคับคดี

ในกรณีดังต่อไปนี้ อาจพิจารณาสั่งยุติการบังคับคดีได้

- (1) ลูกหนี้ชำระหนี้ครบถ้วนแล้ว
- (2) ลูกหนี้พ้นความรับผิดชอบที่ต้องชำระหนี้แล้ว
- (3) พ้นระยะเวลาการบังคับคดีตามกฎหมาย

- (4) ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้
 (5) มีเหตุอื่นที่แสดงว่าลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้
 (6) ตัวความมีหนังสือแจ้งไม่ประสงค์ให้บังคับคดีต่อไป

เมื่อมีคำสั่งยุติการบังคับคดีตามข้อ 4 ข้อ 5 หรือข้อ 6 และยังคงอยู่ในระยะเวลาการบังคับคดีและยังสามารถบังคับคดีได้ หากปรากฏว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ได้ หรือมีเหตุที่แสดงว่าลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้ หรือได้รับแจ้งจากตัวความว่ายังประสงค์ให้บังคับคดีกับลูกหนี้ให้ยกเรื่องขึ้นดำเนินการบังคับคดีต่อไป

การสั่งยุติการบังคับตามข้อ 4 ข้อ 5 หรือข้อ 6 หากมีเหตุที่จะฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายได้ ให้แจ้งหน่วยงานตัวความเพื่อพิจารณา

7) การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ การอายัดทรัพย์สิน และการขายทอดตลาด

ในกรณีที่หน่วยงานตัวความนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำไปขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา ให้มีเจ้าหน้าที่บังคับคดีร่วมไปกับตัวความเพื่อให้ความช่วยเหลือ ปรีกษาหรือแนะนำเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ รักษาทรัพย์ หรือการบังคับอื่นใดเกี่ยวกับการบังคับคดี ทั้งนี้ เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการอาจร่วมไปด้วยก็ได้เพื่อควบคุมดูแลให้การบังคับคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในกรณีต้องดำเนินการอายัดทรัพย์สิน ให้พนักงานอัยการเสนอความเห็นต่ออัยการพิเศษฝ่ายบังคับคดีเพื่อพิจารณาและลงนามในหนังสือแจ้งหน่วยงานตัวความดำเนินการอายัดทรัพย์สินโดยเร็ว แล้วเสนออธิบดี (Director General) เพื่อทราบ

ส่วนการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้พนักงานอัยการแนะนำหน่วยงานตัวความหรือผู้รับมอบอำนาจเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการได้รับเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา และให้หน่วยงานตัวความหรือผู้รับมอบอำนาจนั้นเป็นผู้ตัดสินใจ

การขายทอดตลาดทรัพย์สินแต่ละครั้งที่มีราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีราคาต่ำกว่าห้าแสนบาท พนักงานอัยการอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่บังคับคดีดำเนินการก็ได้

โดยขั้นตอนต่างๆ ที่กล่าวมาตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ. 2555 ให้นำไปใช้กับกรณีการบังคับคดีปกครอง การบังคับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา และการบังคับคดียึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษาในคดีอาญาด้วย

เมื่อวิเคราะห์ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ. 2555 จึงสรุปได้ว่ามีขอบเขตการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี ดังนี้

1) การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง แทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่พนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้

2) การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีปกครอง แทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่พนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้

3) การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญา แทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์

4) การดำเนินการตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญา เฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา

5) ให้ความร่วมมือในการบังคับคดี กรณีผิดสัญญาประกันต่อศาลและประกันรับสิ่งของไปดูแล

ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง แทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่พนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้ นั้น จะได้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาต่อไปในบทที่ 4